

مطالعه تطبیقی موسیقی درمانی در مراسم زار و پرخوانی در استان‌های هرمزگان و گلستان

مسعود تکروی، امیرفرزام دهنوی

چکیده

موسیقی و کاربرد آن در جهان بنا به آیین و فرهنگ‌های مختلف، کارکردها و ابعاد مختلفی را به خود اختصاص داده است که یکی از آن کارکردها، مبحث درمانی آن می‌باشد که به عنوان موسیقی درمانی در جهان بسیار مورد بحث قرار گرفته است. در این پژوهش از منابع و اسناد مکتوب استفاده شده است که به توصیف، تحلیل و کیفیت ابعاد موسیقی درمانی و نحوه استفاده از موسیقی به عنوان یک درمانگر در درمان نوعی بیماری روحی پرداخته است، و جامعه آماری آن برگرفته از آیین بومی مردمان استان هرمزگان و استان گلستان می‌باشد. موسیقی به عنوان یک هنر انتزاعی و داشتن خصلت سمعی آن، در دو قوم مختلف و با آیین و فرهنگ متفاوت، و با سازهای بومی خاص هر منطقه، توانسته که بیشترین سهم را نسبت به ابزارهای دیگر در درمان نوعی بیماری روحی در دو منطقه مذکور به خود اختصاص دهد، و تاثیر بسزایی نسبت به هنرهای دیگر در این مقوله از دیرباز تا به حال داشته و در ایران و نواحی آن، مثرثر واقع گردیده است. کشور ما نیز بدلیل داشتن اقوام مختلف و آیین‌های متفاوت، موسیقی و ابعاد آن در هر منطقه شکل به خصوصی به خود گرفته است که در این پژوهش به بیان تفاوت‌ها و شباهت‌های موسیقی درمانی در میان دو قوم هرمزگان (آیین زار) و ترکمن صحرا (آیین پرخوانی) از منظر نحوه استفاده از مقام‌ها، آلات موسیقی و سرعت قطعات در مراسم زار و پرخوانی، پرداخته و عملکرد موسیقی به عنوان یک عنصر مهم این آیین‌ها در سال‌هایی طولانی، توانسته که هم در مبحث درمان و هم در همبستگی بومی این اقوام، نقش بسزایی را ایفا کند.

کلیدواژه‌ها: موسیقی، موسیقی درمانی، آیین زار، آیین پرخوانی

مقدمه

موسیقی

هنر موسیقی یکی از هفت هنر اصلی بشر می‌باشد، که با داشتن خصلت انتزاعی و درک آن از طریق شنیدار، می‌تواند انتقال بیان سریع‌تری نسبت به هنرهای دیگر داشته باشد. حس حزن، شادی، آرامش و ... از خصوصیات بارز این هنر است. موسیقی دارای دو بُعد بسیار مهم است که یکی صوت و دیگری متر (وزن) نامیده می‌شود. صوت از نوسان و ارتعاش اجسام بوجود می‌آید، حال می‌تواند این صوت ساخته‌ی ارتعاش یک سیم بوده و یا برخورد هوا بر دهانه‌ی یک لوله، و یا ... که این ارتعاشات می‌تواند دارای زیر و بمی خاصی باشند، که این خصلت باعث بوجود آمدن یک هارمونی توأم با تخیل هنرمند برای انتقال یک حس به مخاطب صورت گیرد، و برای همین است که موسیقی را هنر بیان احساسات از طریق صدا نیز می‌نامند.

موسیقی یکی از هنرهای زیباست که از ابتدای خلقت در نهاد طبیعت مستور بوده. آهنگ مرغان خوش نوا، وزش باد و حرکت برگ درختان، لغزش آب جویباران و ریزش آبشارها، موسیقی ابتدایی بشر و اولین آموزگار انسان در آموختن این هنر بوده است. بعدها به تدریج در اثر میل طبیعی انسان به تقلید نغمه‌ها و صداهایی که در طبیعت وجود داشته و کوشش صنعت‌گران و هنرمندان، از بعضی آثار طبیعت استفاده شده و آلات گوناگون موسیقی بر حسب احتیاج بوجود آمده است. (خالقی، ۱۳۷۷: مقدمه)

موسیقی درمانی

موسیقی با داشتن قدرت سریع انتقال بیان و احساسات، می‌تواند تاثیرگذاری بالقوه‌ای بر جسم، روح و عواطف انسان و حتی موجودات دیگر داشته باشد. آلات موسیقی که از حنجره آدمی گرفته تا ادوات مختلف دست ساخته بشری، و طنین متفاوت آنها هر کدام به نوعی